

TEMEL EĞİTİM OKULLARI MÜDÜRLERİNİN SERGİLEDİKLERİ ÖZGECİ DAVRANIŞLAR İLE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATION BETWEEN THE BASIC EDUCATION SCHOOL PRINCIPALS' ALTRUISTIC BEHAVIOURS AND PERSONALITY TRAITS¹

Neşe AŞKAR², Şakir ÇINKIR³

ÖZ: Çalışmada; Ankara ili merkez ilçelerine bağlı temel eğitim okullarında görevli okul müdürlerinin özgeci davranışları ile beş faktöre dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Nicel yöntem kullanılan bu araştırma, ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırma evrenini; 901 temel eğitim okulunda görevli 239 okul müdürü oluşturmaktadır. Örneklem grubuna, araştırmacı tarafından geliştirilen Özgeci Davranışların Gösterilme Sıklığını Değerlendirme Ölçeği ve Benet-Martinez ve John tarafından 1998 yılında geliştirilip Türkçe uyarlaması Sümer, Lajunen ve Özkan tarafından 2005 yılında yapılan 44 maddelik ölçek uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular; beş faktöre dayalı dışadönüklük, uyumluluk, özdenetim ve deneyime açıklık özellikleri artıkça özgeciliğe yönelik yardımseverlik ve sosyal/destek olma davranışlarının arttığını göstermiştir. Özgeci davranışın tüm alt boyutları ile duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ters orantılıdır. Okul müdürlerinin en fazla sergiledikleri özgeci davranış, yardımseverlik davranışdır. Okul müdürlerinin baskın kişilik özellikleri incelendiğinde, ilk sırada uyumluluk kişilik özelliği yer almaktadır. Okul müdürlerinin en az sergiledikleri kişilik özelliği ise duygusal tutarsızlıktır. Okul ortamına yeni ufuklar açabilecek, diğer paydaşlarda heyecan ve istek yaratabilecek, yeni deneyimlere olanak sağlayabilecek özelliklere sahip okul müdürlerinin yetiştirilmesi önemlidir.

Anahtar sözcükler: Özgeci davranış, kişilik, okul müdürü.

ABSTRACT: In this study, it is aimed to define the relationship between the 5-Factors Personality Traits and the school principals' altruistic behaviors at basic education schools in the central districts of Ankara. The relational survey design was used in the study. The research sample composed of 239 basic education school principals. A five-point Likert type scale, developed by the researcher, for displaying the frequency of altruistic behaviors, and a 44-item inventory, developed by Benet-Martinez and John in 1998 and adapted to Turkish by Sümer, Lajunen, and Özkan in 2005 was used as a research instrument. The data obtained by this research has shown that extraversion, agreeableness, conscientiousness, and openness to experience based on 5-factor increase the altruism oriented properties like benevolence and social/supportive behaviors. All subdimensions of altruistic behaviours and neuroticism are inversely proportional. The most common altruistic behavior that has been displayed by school principals is benevolence. When the dominant personality traits of school principals were examined, the most common personality trait preferred was "agreeableness," while the least preferred personality trait was "neuroticism". It is important to train school principals who can open new horizons to the school environment, create excitement and enthusiasm in other stakeholders, and enable new experiences.

Keywords: Altruistic behavior, personality, school principal.

Bu makaleye atf vermek için:

Aşkar, N. ve Çinkır, Ş. (2021). Temel eğitim okulları müdürlerinin sergiledikleri özgeci davranışlar ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki, *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 1087-1104

Cite this article as:

Aşkar, N. ve Çinkır, Ş. (2021). The relation between the basic education school principals' altruistic behaviours and personality traits. *Trakya Journal of Education*, 11(2), 1087-1104

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Altruistic behavior can be defined as a whole of values, preferences and behaviors to satisfy the needs of others rather than own desire and needs. The success and effectiveness of organizations depend on the quality of human resources. This fact also applies to schools. The altruistic behavior form could be useful for the effectiveness of the school because of the fact that it is both behavior of helping an employee who fails or is struggling at his/her work (Sezgin, 2005), or positive behaviors demonstrated in interpersonal relationships such as sensitivity (Lazaridou & Beka, 2014), collaboration, sacrifice and

¹ Bu çalışma Doç. Dr. Şakir Çinkır danışmanlığında Neşe Aşkar tarafından yapılan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Öğretmen, MEB, Ankara/Türkiye, e-mail: askarnese@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2305-9481.

³ Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi ABD. Ankara/Türkiye, e-mail: cinkir@gmail.com ORCID: http://orcid.org/0000-0001-8057-938X

trust (Hogg & Vaughan, 2007). As seen, school principals are key players in developing teachers in timely resolving communication problems that may occur in the school to create a healthy school climate and thus creating more effective schools. This places a number of altruistic roles on them.

The Five-Factor Model of Personality (5FMP) places people in different dimensions based on traits, rather than categorizing them (Girgin, 2007). The 5FMP was created by classifying the reflections of traits in spoken language. This classification is named in five basic dimensions: Extroversion, agreeableness, self-control, emotional stability and openness to experience (McCrae & John, 1992). The fact that some people demonstrate more altruistic behavior than others does suggest that altruism can be a trait. Several studies on altruism (Ashton, Paunonen, Helmes & Jackson, 1998; Bierhoff & Rohmann, 2004) have similarly concluded that there is a relationship between altruistic behavior and personality. Therefore, the problem of this study, which will enable an understanding of the dynamics of the structure and provide new perspectives to explain the relationship between altruistic behavior and personality, is what is the relationship between the altruistic behaviors demonstrated by and traits based on the 5FMP of the school principals working at public primary education schools in Ankara.

Method

This study adopted the quantitative method. It is also a relational scanning model. The research population is comprised of 645 school principals who are officially employed in 901 public primary education schools in nine central districts within the Greater Ankara Municipality borders in the 2016-2017 academic year. Six hundred forty-five school principals forming the research population are represented by 243 principals at $\alpha = .05$ significance level (Balci, 2004). The basic rule of sampling is objectivity. Simple random sampling was used in this study.

The quantitative data was collected through the Evaluation Scale for Frequency of Demonstrating Altruistic Behaviors developed by the researcher and the Five-Factor Personality developed by Benett-Martinez and John (1998) and adapted to Turkish by Sümer, Lajunen and Özkan (2005).

Findings

According to the research findings, the altruistic behavior demonstrated the most by school principals is philanthropy. It is followed by being social/ supportive and charitableness/donation. The philanthropy demonstrated by school principals varies significantly by age variable. The level of philanthropy demonstrated by school principals aged 46 and over is higher than that demonstrated by those aged 29-45. School principals who have served as an administrator for 21 years and above are more philanthropist than those who have served as an administrator for 0-10 and 11-20 years. A study of the predominant traits of the school principals that participated in the survey shows agreeableness as the top trait. The trait they demonstrate the least is emotional stability. Based on the findings from this research, as the traits of extroversion, agreeableness, self-control and open to experience based on the five-factor model increase, behaviors of being philanthropist, being social/ supportive, charitable/donating based on altruism increase.

Discussion and Conclusion

According to the research findings, the altruistic behavior demonstrated the most by school principals is philanthropy. The literature includes research aimed to determine the altruistic behaviors of teachers who are the other stakeholders in the educational environment (Yavuzer, et al., 2006; Mutaçlılar, 2008; Onatır, 2008; Karadağ & Mutaçlılar, 2009). For example, Karadağ and Mutaçlılar (2009) sought to determine teachers' altruism levels and reached similar results. Accordingly, the altruistic behavior that teachers exhibit the most is philanthropy. The similarity of results may result from the fact that school principals are originally teachers and stakeholders of the same organization environment as teachers.

The level of philanthropy demonstrated by school principals aged 46 and over that participated in the research is higher than that demonstrated by those aged 29-45. This can be explained by the altruistic behavior of philanthropy increasing in proportion to age, increased experience over the years, and desire to share the experience gained. While some research results support this finding (Krebs, 1970; Collins & Getz, 1976; Berndt, 1985; Chou, 1998; Mutaçlılar, 2008; Ümmet, 2012), some have not revealed any relationship between age variable and altruistic behavior (Ak, 2013; Ekşi, Sayın & Çelebi-Çiğdem, 2016). Similarly, school principals who have served as an administrator for over 21

years demonstrate philanthropist behavior more frequently than those who have served as an administrator for less. The study conducted by Karadağ and Mutafçılar (2009) with teachers showed similar results.

When the school principals' traits are examined, the most common trait is agreeableness, and the least common trait is emotional instability. Garcia (2013) also lists the traits perceived by school principals as agreeableness, responsibility, openness to experience, extroversion and emotional stability. However, the scales used in these studies are subjective judgments of the respondents. Therefore, it is important to understand how much these perceptions of school principals are met by teachers, students, and parents.

The findings suggest that school principals with a graduate degree are more extroverted and open to experience than those with an undergraduate or associate degree. Likewise, Kaşlı and Aytemiz-Seymen (2010), and Deniz and Kesicioğlu (2012) found that the trait of, respectively, openness to experience and extroversion had a significant and positive relationship with the educational level.

The findings suggest that as the traits of extroversion, agreeableness, self-control and open to experience increase, behaviors of being philanthropist, being social/supportive, charitable/donating based on altruism increase. According to the findings of Haas et al. (2015), altruistic and extrovert people are more capable of perceiving and identifying (empathizing) the emotions of others. The fact that people with the trait of agreeableness scored higher than others in the study shows that they are altruistic individuals. Costa, McCrea and Dye (1991) also compared the trait of agreeableness with extroversion. According to them, agreeableness is focused more on interpersonal relationships than extroversion is. In summary, the researchers sought to define the "altruistic behavior," specifically in the context of the relationship between personality and altruistic behavior. In these studies seeking to make determinations, agreeableness (Costa et al., 1991; Haas et al 2015), extroversion (London & the Bower, 1968) and emotional stability (Krebs, 1970; Ashton et al., 1998) are believed to be related to traits.

GİRİŞ

Örgütler ve çalışanlar, kendi amaçlarına ulaşmak için birbirlerine muhtaçtırlar. Bazen bu amaçlara ulaşma sürecinde, iki taraftan birinin fedakârlıkta bulunması gerekebilir. Bu durum "asıl olan örgütsel amaçlar mı, yoksa bireysel amaçlar mı?" tartışmasını doğurur. Böyle bir ikilem içindeyken çalışanların bir kısmının özveride bulunarak özgeci davrandığı halde, bazılarının kendi çıkarlarını düşünmesi onların kişilik özellikleriyle ilgili olabilir. Bu bağlamda, özgeci davranış; bireylerin kendi arzu ve ihtiyaçlarından ziyade diğerlerinin ihtiyaçlarını gidermeye yönelik değerler, tercihler ve davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir.

Örgütler sürdürülebilir başarı için formal iş tanımlarının ötesinde, örgütün etkililiğine katkı sağlamaya istekli, fedakâr ve özgeci çalışanlara ihtiyaç duymaktadırlar. Diğer tüm örgütlerde olduğu gibi bir eğitim örgütü olan okulun (Bursalıoğlu, 2012) da etkili, verimli ve başarılı olabilmesi için kişiliği itibariyle üstlendiği göreve uygun (Korkmaz, 2006), görevin gerektirdiklerinden öte, örgütün etkililiğine ve gelişimine katkıda bulunmaya istekli çalışanlara gereksinimi vardır. Demircan'ın (2006) da ifade ettiği gibi hem örgüt verimliliğinin devamı hem de çalışanların yaptıkları işe yönelik tutumlarını daha olumlu kılmak için yapılan işin gereklilikleriyle işi yapan kişinin özelliklerinin birbiriyle uyum içinde olması gerekir. Bütün bunlardan dolayıdır ki çalışan-örgüt uyumunda çok önemli bir yeri olan kişilik faktörüne hak ettiği önemin verilmesi örgütte; iş tatminini, verimliliği ve etkililiği sağlayabilir.

Örgütlerin başarısı ve etkililiği, insan kaynaklarının niteliğine bağlıdır. Bu olgu, okullar açısından da geçerlidir. Özgeci davranış formu gerek işin gerektirdiği başarıyı gösteremeyen ya da işinde zorlanan bir çalışana yardımcı olma davranışı olmasıyla (Sezgin, 2005) gerekse kişiler arası ilişkilerde gösterdiği duyarlılık (Lazaridou ve Beka, 2014), işbirliği, fedakârlık ve güven gibi sergilenen olumlu davranışlar (Hogg ve Vaughan, 2007) sebebiyle okulun etkililiği açısından yararlı olabilir. Görüldüğü gibi okul müdürleri; öğretmenlerin geliştirilmesinde, okulda oluşabilecek iletişim problemlerin zamanında çözümlenerek sağlıklı bir okul ikliminin yaratılmasında ve böylelikle daha etkili okulların oluşmasında başrol oyuncularındır. Bu durum, onlara bir takım özgeci roller yükler.

Özgecilik Kavramı

Hayatın her alanında diğerleri için çaba gösteren, yardımcı olan ve çoğu zaman bunu herhangi bir çıkar gütmeksizin yapan insanlarla karşılaşmaktadır. Çoğu kişi ve örgüt tarafından takdir ve tercih edilen bu çaba, alanyazında özgecilik (altruizm) ya da diğerkâmlık olarak ifade edilmektedir. Hogg ve Vaughan'a (2007) göre araştırmacılar genel olarak, bir başka insanın yararına olan fiilleri olumlu sosyal davranış (prososyal davranış), yardım etme davranışı ya da özgecilik olarak nitelemektedirler. Bu üç kavram her ne kadar birbiriyle iç içe geçmiş gibi görünse de gerçekte birbirlerinden oldukça ayrıdır. Olumlu sosyal davranış, kısaca anti-sosyal davranışın zıttı olarak, toplumca değer verilen davranışları ifade eder (Yöntem ve İlhan, 2013). Özgecilik, yardım etme, sorumluluk üstlenme, bağışta bulunma gibi çok sayıda olumlu sosyal davranış vardır. Ancak her olumlu sosyal davranış- karşılık beklenerek yapılan yardım, kâr amacı güdülerek yapılan işbirliği gibi- özgeci değildir (Akbaba, 1994). Özgecilik ile yardım etme davranışı içerik olarak birbiriyle yakın anlamlara sahip olmakla birlikte iki noktada birbirlerinden farklılık gösterirler. Bunlardan ilki yardım eden kişinin davranışı yapma sebebiyle, ikincisiyse bu davranışın sonrasında elde edebilecekleriyle ilgilidir. Yardım etme davranışını tanımlamada, yardım edenin davranışı yapma sebebi ve sonrasında elde edebileceği fayda herhangi bir etkiye sahip değilken özgeci davranışı tanımlamada bunlar önemlidir (Yavuzer vd., 2006). Görüldüğü üzere özgeciliği; yardım etme, sorumluluk üstlenme, bağışta bulunma gibi kavramlardan ayıran temel vurgu, herhangi bir çıkar barındırmaması üzerinedir.

Kişilik Kavramı

İnsan, zaman içinde değişmekte ve gelişmektedir. Bu değişim ve gelişim yoluyla şekillenen kişilik yapısı; yıllardan beri süregelen bir biçimde araştırılmakta ve "insanların birbirinden neden farklı oldukları", "aynı durumlar karşısında niçin farklı tepkiler gösterdiği" sorularına cevap aranmaktadır (Sevi, 2009). Kişilik kavramı; bir insanın duyuş, düşünüş, davranış biçimlerini etkileyen (Yelboğa, 2006), onu diğerlerinden ayıran özellikleri içerirken, aynı zamanda toplumda kişiliği tarifleyen ortak özelliklerdeki kelimelerle tanımlanmaktadır (Girgin, 2007). Böylesi bir tanımlama, bir bakıma toplumda bireyin nasıl algılandığının göstergesidir.

Beş faktör kişilik modeli (5FKM). Model, uzun bir geçmişi olan yeni bir yaklaşım olarak ifade edilebilir. Önceki nesil bakış açılarından farklı olarak teoriden ziyade gözlemlere dayalı olup kişiliği beş temel boyutta inceler. Model, insanları kategorilere ayırmak yerine kişilik özelliklerine göre farklı boyutlara yerleştirir (Girgin, 2007). Bu model oluşturulurken Minnesota Çoklu Kişilik Envanteri (MMPI), California Psikolojik Envanteri (CPI), 16 Faktör Kişilik Anketi (16PF), Guilford-Zimmerman Mizaç Araştırması (GZTS) ve Maudsley Kişilik Envanteri gibi egemen kişilik değerlendirme araçları referans alınmış, yeni göstergelerin daha işlevsel hale getirilmesinde kullanılmıştır (McCrea ve Costa, 1985). Başka bir ifadeyle modelin alt yapısı uzun yılların gözlemlerine, çalışmalarına ve güçlü deneyimlere dayalıdır.

Modelin savunduğu temel varsayım; insanların davranışlarıyla sergiledikleri farklılıkların, tüm dillerde tanımlayıcı terimler olarak kodlanmış olduğudur. Bu varsayımdan hareketle, kaynak olarak doğal dillerdeki sözcük dağılımına yönelinmiştir (Goldberg, 1990). McCrea ve Costa'nın (1985, 1997) da belirttiği gibi dil; kişiliğe yönelik farklı tanımlayıcı sıfatlar içermekte ve bu sıfatlar büyük oranda insanların birbirleriyle olan etkileşiminden oluşmaktadır. Kısacası bu model, kişiliğin ve "insan" ın dildeki yansımasıdır.

Daha önce de belirtildiği gibi 5FKM, kişilik özelliklerinin konuşma dilindeki yansımalarının sınıflandırılması yoluyla oluşturulmuştur. Bu sınıflama, beş temel boyutta adlandırılmaktadır: Dışadönüklük (extroversion), uyumluluk (agreeableness), özdenetim (conscientiousness), duygusal denge (emotional stability) ve deneyime açıklık (openness to experience) (McCrae ve John, 1992). Bu boyutlar; insanı betimleyen ve büyük oranda insanların birbirleriyle olan ilişkilerinden yararlanan sıfatlardan oluşmaktadır.

Bazı kişilerin diğerlerine göre daha fazla özgeci davranışlar sergilemesi, özgeciliğin bir kişilik özelliği olabileceğini akla getirmektedir. Özgecilik konusunda yapılan pek çok çalışma (Rushton,

Chrisjohn ve Fekken, 1981; Ashton, Paunonen, Helmes ve Jackson, 1998; Bierhoff ve Rohmann, 2004), benzer şekilde özgeci davranış ve kişilik arasında bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Örneğin Krebs'in (1970) araştırmasında, özgeci çocukların; diğerlerine göre daha iyi sosyal uyum gösterdikleri, daha az saldırgan, kavgacı, yarışçı olup daha fazla merhametli ve duygusal dengede olduğu ifade edilmektedir. Görüldüğü üzere araştırmacılar; özgeci davranışı bir kişilik özelliği olarak, niteleyici ve işlevsel şekilde tanımlamaktadırlar.

Özgeciliğin, tanımlanan nitelikleri itibarıyla okulların etkililiğine yönelik sunacağı katkılar oldukça önemlidir. Okulların etkililiğinde bir diğer önemli ölçüt de örgütsel yapıdaki herhangi bir işin, o işle görevli bireyin kişilik ve davranış yapısıyla uyum içinde olmasıdır. Sosyal sistemi meydana getiren iki boyuttan biri, örgüt boyutunda roller ve beklentiler; ikincisi ise birey boyutunda kişilik ve gereksinimlerdir (Bursalıoğlu, 2012). Bu düşünce; dikkatleri, yönetici pozisyonundaki bireylerin sergiledikleri özgeci davranışlar ile bu davranışlara zemin hazırlayan kişilik özellikleri üzerine çekmektedir. Bu sebeplerle özgeci davranış ve kişilik arasındaki ilişkileri de açıklamaya yönelik olarak, yapının dinamiklerini anlamaya olanak sunacak ve yeni perspektifler sağlayacak olan bu çalışmanın problemi, Ankara ili kamu temel eğitim okullarında görev yapan okul müdürlerinin sergiledikleri özgeci davranışlar ile 5FKM'ye dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin ne olduğudur.

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Ankara İli kamu temel eğitim okulları müdürlerinin göstermekte oldukları özgeci davranışların düzeyine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Ankara İli kamu temel eğitim okulları müdürlerinin gösterdikleri özgeci davranışlara ilişkin görüşleri; yaş, yöneticilik kıdemi değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ankara ili kamu temel eğitim okulları müdürlerinin baskın olan kişilik özellikleri (5FKM'ye göre) nelerdir?
4. Ankara İli kamu temel eğitim okulları müdürlerinin gösterdikleri baskın olan kişilik özellikleri (5FKM'ye göre) medeni durum, doğum sırası ve eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Ankara ili kamu temel eğitim okulları müdürlerinin özgeci davranışları ile 5FKM'ye dayalı kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Temel amacı, Ankara ili kamu temel eğitim okullarında görev yapan okul müdürlerinin sergiledikleri özgeci davranışlar ile 5FKM' ne dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi olan bu çalışmada, nicel yöntem kullanılmıştır. Ayrıca araştırma geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi ve iki değişken arasında birlikte değişim varlığını belirlemeyi amaçladığından ilişkisel tarama modelindedir (Karasar, 2009).

Evren- Örneklem

Araştırmanın hedef evrenini, 2016-2017 öğretim yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarında yer alan dokuz merkez ilçedeki (Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak, Yenimahalle, Sincan, Etimesgut, Gölbaşı, Pursaklar) 901 kamu temel eğitim okulunda resmi olarak görevli olan 645 müdür oluşturmaktadır. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü internet sitesinden elde edilen verilere göre, Ankara ili merkez ilçelerinde görev yapan okul müdürlerinin sayıları Tablo 1 'de verilmiştir.

Tablo 1.

İlçelere göre temel eğitim kamu okullarında görevli ve örnekleme giren müdür sayıları

İlçeler	Okul Müdürü Sayısı	Örnekleme Giren Müdür Sayısı
1. Altındağ	86	30
2. Çankaya	121	45
3. Etimesgut	60	26
4. Gölbaşı	27	6
5. Keçiören	100	35
6. Mamak	97	33
7. Pursaklar	16	4
8. Sincan	60	28
9. Yenimahalle	78	36
Toplam	645	243

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2016.

Tablo 1’de de görüldüğü üzere, evreni oluşturan okul müdürlerinin tamamına ulaşmadaki zorluk, zaman ve kaynak açısından ekonomik olmaması sebebiyle evreni temsil edebileceği varsayılan büyüklükte bir örneklem üzerinde çalışılmıştır. Araştırmanın hedef evreni olan 645 okul müdürünü $\alpha = .05$ anlamlılık düzeyinde 243 müdür temsil etmektedir (Balcı, 2004). Örneklemin temel kuralı yansızlıktır. Araştırmada basit seçkisiz örnekleme kullanılmıştır. Veriler birinci araştırmacı tarafından toplanmıştır. Katılımcılara araştırma amacı ve süreci, gönüllü katılım gibi konularda bilgilendirmeler yapılmıştır. Bu araştırmanın verileri, gönüllü katılımcılardan toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada nicel veriler, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Demografik Bilgi Formu, Özgeci Davranışların Gösterilme Sıklığını Değerlendirme Ölçeği ile Benett-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilen ve Sümer, Lajunen ve Özkan (2005) tarafından Türkçe’ye uyarlanan Beş Faktör Kişilik Ölçeği (5FKÖ) yoluyla toplanmıştır.

Demografik bilgi formu. Bu form, demografik özellikleri belirlemeye yönelik 13 sorudan oluşturulmuştur. Formun giriş bölümünde, cevaplayacak okul müdürlerine, uygulanmadan önce veri toplama ölçeklerinden elde edilen cevapların yalnızca bilimsel araştırmanın amacına yönelik olarak kullanılacağı ifade edilmiştir. Özgeci davranış ve beş faktöre dayalı kişilik değişkenleri ile anlamlı ilişki göstermesi beklenen cinsiyet, yaş, okul türü, medeni durum, mesleki kıdem, branş, yöneticilikte geçen süre (yöneticilik kıdemi), okuldaki öğretmen ve öğrenci sayısı, kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerine ilgili seçenekler belirtilerek formun bu bölümünde yer verilmiştir.

Özgeci davranışların gösterilme sıklığını değerlendirme ölçeği. Ölçek, iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölüm, demografik özellikleri belirlemeye yönelik 13 sorudan oluşmaktadır. Formun ikinci bölümünde yer alan özgeci davranışların gösterilme sıklığını incelemeye yönelik sorular araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. “Özgeci Davranışların Gösterilme Sıklığını Değerlendirme Ölçeği” ölçme aracı, beşli likert dereceleme ölçeğine uygun olarak hazırlanmıştır. Konuyla ilişkili alanyazın araştırması ve bu araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarının incelenmesinin sonrasında, özgeci davranışlarla ilişkili olan ifadeler oluşturulmuştur. Oluşturulan taslakta yer alan maddelerin uygunluğunu ve araştırmanın amacına ne derece hizmet ettiğini belirlemek amacıyla uzman görüşleri alınmıştır. Ölçek beşli likert dereceleme ölçeği şeklinde hazırlanmış ve “(1) Kesinlikle Katılmıyorum”, “(2) Katılmıyorum”, “(3) Kararsızım”, “(4) Katılıyorum”, “(5) Kesinlikle Katılıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir. İşaretlenen dereceler toplanarak toplam puan elde edilir. Toplam madde sayısı 32 olan ölçekte, bir kişi en fazla 160, en az 32 puan almaktadır. Puanın yüksekliği özgecilik düzeyinin yüksek olduğunu, düşüklüğü ise özgecilik düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada işlemler, ölçekten ve alt boyutlarından elde edilen toplam puan üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik hesaplamalarını yapmak amacıyla ön uygulama Ankara’da 185 okul müdürü üzerinde uygulanmıştır. Ön uygulama sonrasında ulaşılan veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını saptamak amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett Sphericity testleri yapılmıştır. Büyüköztürk’e (2002) göre, KMO katsayısının .60’tan büyük olması ve Bartlett küresellik

testinin anlamlı çıkması halinde, veriler faktör analizi yapmak için uygundur. 45 maddeyle yapılan analiz sonucunda KMO = .877 ve Barlett küresellik testi sonucunun [$\chi^2= 2850,985$; $p<.01$] ve anlamlılık değerinin .000 olması faktör analizi yapabilmek için üzerinde çalışılan grup büyüklüğünün yeterli ve aynı zamanda verilerin de faktör analizi yapabilmek için uygun olduğunu göstermektedir (Kalaycı, 2006, 322). Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için varimax döndürme ile temel bileşenler analizi kullanılarak Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Analizde faktör yükleri en az .30 olarak belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2002). Ölçeğin alt boyutları ve toplam güvenilirlikleri için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Bu çalışmada Özdamar'ın (2004, s. 634) alpha katsayısının değerlendirilmesinde dikkate alınan değer aralıkları referans alınmıştır. Ayrıca her bir maddenin madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Bu hesaplamada madde-toplam korelasyonlarının negatif olmamasına ve .25'ten büyük olması kuralına riayet edilmiştir (Özdamar, 2004, s. 628). Uygulanan faktör analizi sonrasında yük değeri .30'un altında kalanların çıkarılmasıyla ölçeğin üç faktörlü olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitle birlikte elde edilen değerlerin birinci faktörde .715 ile .466, ikinci faktörde .758 ile .457 ve üçüncü faktörde .832 ile .498 arasında değişim gösterdiği görülmüştür. Her bir faktörün açıkladığı varyans ise birinci faktör için %26, ikinci faktör için % 11,82, üçüncü faktör için ise %9.22 olarak bulunmuştur.

Ölçekte yer alan tüm maddelerin faktör yük değerlerinin .832 ile .457 arasında değişim gösterdiği belirlenmiştir. Uygulanan faktör analizi sonrasında ölçekte yer alan üç faktörün, toplam varyansın % 47.05'ini açıkladığı ve ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının $\alpha = .90.7$ olduğu görülmüştür. Buna göre ölçeğin iç tutarlılığının olduğu söylenebilir. “Özgeci Davranışların Gösterilme Sıklığını Değerlendirme Ölçeği” nin her bir alt boyutu için güvenilirliğin göstergesi olan alfa iç tutarlılık katsayısı ile madde toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Yapılan bu hesaplamadan elde edilen sonuçlara göre madde toplam korelasyonları birinci faktör için .440 ile .649, ikinci faktör için .379 ile .663, üçüncü faktör için ise .480 ile .681 arasında yer almaktadır. “Özgeci Davranışların Gösterilme Sıklığını Değerlendirme Ölçeği” nde her bir faktörün alfa katsayıları hesaplandığında, birinci faktörün .919, ikinci faktörün .815, üçüncü faktörün ise .796 olduğu görülmüştür.

Beş faktöre dayalı kişilik ölçeği. Formun üçüncü bölümünde Benet-Martinez ve John (1998) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Sümer, Lajunen ve Özkan (2005) tarafından yapılmış olan 44 maddelik envanter, gerekli izinler alınarak kullanılmıştır. Bu ölçekte kişilik özellikleri “Duygusal tutarsızlık”, “Dışadönüklük”, “Deneyime Açıklık”, “Uyumluluk” ve “Özdenetim” boyutlarıyla ölçülmektedir. Ölçek 5’li Likert tarzda (1: Hiç katılmıyorum, 2: Biraz Katılmıyorum, 3: Ne Katılıyorum Ne de Katılmıyorum (kararsızım), 4: Biraz Katılıyorum, 5: Tamamen katılıyorum) hazırlanmıştır. Duygusal tutarsızlık boyutu 8, dışadönüklük boyutu 8, uyumluluk boyutu 9, özdenetim boyutu 9, deneyime açıklık boyutu ise 10 madde ile ölçülmektedir. Duygusal tutarsızlık boyutu 4, 9, 14, 19, 24, 29, 34 ve 39 numaralı maddelerle ölçülmekte olup 9, 24 ve 34’üncü sorular tersten kodludur. Dışadönüklük boyutu 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31 ve 36 numaralı maddelerle ölçülmekte olup 6, 21 ve 31’inci sorular tersten kodludur. Deneyime açıklık boyutu 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40, 41 ve 44 numaralı maddelerle ölçülmekte olup 35 ve 41’inci sorular tersten kodludur. Uyumluluk boyutu 2, 7, 12, 17, 22, 27, 32, 37 ve 42 numaralı maddelerle ölçülmekte olup 2, 12, 27 ve 37’nci sorular tersten kodludur. Özdenetim boyutu 3, 8, 13, 18, 23, 28, 33, 38 43 numaralı maddelerle ölçülmekte olup 8, 18 ve 23 ve 43’üncü sorular tersten kodludur. Sümer, Lajunen ve Özkan (2005) tarafından ölçeğin güvenilirlik değerlerinin .64 ile .77 arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise boyutların güvenilirlik değerleri şu şekildedir: Dışadönüklük için cronbach $\alpha = .74$, uyumluluk için $\alpha = .54$, özdenetim için $\alpha = .59$, duygusal tutarsızlık için $\alpha = .68$ ve deneyime açıklık için $\alpha = 0,779$ olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçekler yoluyla toplanan veriler, Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı’na veri olarak kaydedilmiştir. Katılımcı okul müdürlerinin demografik özelliklerine ait verilerin betimlenmesi için frekans ve yüzde kullanılmıştır. Ardından alt amaçlara yönelik araştırma sorularına cevap bulabilmek amacıyla uygulanacak analiz türlerine karar verebilmek için öncelikle her bir alt değişkene ilişkin dağılımın normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığı test edilmiştir. Bu amaçla verilerin aritmetik ortalama, mod, median çarpıklık ve basıklık katsayıları, histogram eğrileri ve Q-Q plot grafikleri incelenmiştir. Bu incelemede aritmetik ortalama, mod ve median değerlerinin birbirine yakın olduğu,

çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 değerleri arasında yer aldığı; histogram eğrileri ve Q-Q plot grafiklerinin normale yakın olduğu görülerek verilerin analiz edilmesinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir.

İlgili alanyazında cinsiyet (Krebs, 1975; Bolat, Bolat ve Seymen, 2009; Gönül, 2013; Yaman, 2013), yaş (Hill, Hewitt ve Jackson, 1985), kıdem (Karadağ ve Mutafçılar, 2009), medeni durum (Koydemir, Selişik ve Tezer, 2005; Botwin, Buss ve Schakelford, 1997), doğum sırası (Krebs, 1970) ve eğitim durumu (Akdoğan ve Köksal, 2014) gibi değişkenler özgeci davranışla veya kişilik/ruh haliyle ilişkili görülerek araştırmalara dahil edilmiştir. Bu araştırmada; yaş, yöneticilik kıdemi, medeni durum, doğum sırası ve eğitim durumu değişkenlerinin hem özgeci davranış hem de kişilikle ilişkisi araştırılmıştır.

Araştırmanın birinci alt amacına yönelik olarak okul müdürlerinin sergilemekte oldukları özgeci davranışların düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemede ve üçüncü alt amacına yönelik olarak okul müdürlerinin 5FKM'ne dayalı baskın kişilik özelliklerini belirlemede ortalama ve standart sapma puanları, ardından alt boyutlara ait ortalama, standart sapma ve puan sıraları kullanılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt amacına yönelik olarak, okul müdürlerinin görüşlerinin yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi; yöneticilik kıdemi, medeni durum, doğum sırası ve eğitim durumu değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Yapılan ANOVA analizlerinde farkın anlamlı çıkması halinde ise farkın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için varyansların eşit olması halinde grup sayıları eşit olmadığı için Scheffe testi, varyansların eşit olmaması halinde ise Dunnet C testi uygulanmıştır. Yapılan bu analizlerde ölçek alt boyutlarına yönelik elde edilen toplam puanlar kullanılmıştır.

Araştırmanın üçüncü amacına ilişkin olarak okul müdürlerinin sergilemekte oldukları özgeci davranışların düzeyine ilişkin görüşleri ile okul müdürlerinin 5FKM'ye dayalı baskın kişilik özellikleri arasında ilişki olup olmadığı Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Manidarlık sınamalarında anlamlılık düzeyi $\alpha = .05$ olarak alınmıştır.

BULGULAR

Sonuçlar üç bölümde sunulmuştur. İlk olarak Özgeci Davranışların Gösterilme Sıklığını Değerlendirme Ölçeği ve 5FKÖ kullanılarak elde edilen ortalama ve standart sapma puanları ile alt boyutlara ait ortalama, standart sapma ve puan sıraları sonuçları sunulmuştur. Ardından ölçeklerden elde edilen puanlar ve değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Son bölümde ise özgeci davranış alt boyutları ile beş faktöre dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular sunulmuştur.

Okul Müdürlerinin Özgeci Davranışlarına İlişkin Bulgular

Bu başlık altında öncelikle okul müdürlerinin sergiledikleri özgeci davranışlara yönelik ortalama, standart sapma puanlarına yer verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, okul müdürlerinin en fazla sergiledikleri özgeci davranış yardımseverlik ($\bar{X} = 4.48$) davranışıdır. İkinci sırada sosyal/destek olma ($\bar{X} = 3.85$), son sırada ise hayırseverlik/bağışta bulunma ($\bar{X} = 3.58$) davranışı gelmektedir. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin hayırseverlik/bağışta bulunma boyutuna ilişkin görüşlerinin puan ortalamaları ise $\bar{X} = 4.23$ ile $\bar{X} = 3.00$ arasında değişim göstermektedir. Buna göre, okul müdürlerinin hayırseverlik/bağışta bulunma davranışını genellikle sergilediklerini düşündükleri görülmektedir. İlgili maddeler incelendiğinde hayırseverlik/bağışta bulunma davranışlarını gerçekleştirmede aracı kurum/vakıf/dernekleri tercih etmekten ziyade birebir temasa geçebilecekleri durum ve kampanyaları tercih ettikleri görülmektedir.

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin yardımseverlik boyutuna yönelik görüşlerinin puan ortalamaları $\bar{X} = 4.75$ ile $\bar{X} = 4.01$ arasında değişim göstermektedir. Buna göre, okul müdürlerinin yardımseverlik davranışını her zaman sergilediklerini düşündükleri görülmektedir. İlgili maddeler incelendiğinde okul müdürlerinin mesai saatleri dışı ve izinli olduğu günler gibi bilfiil çalışmalarının

zorunlu olmadığı zaman dilimlerinde, diğer durumlara nazaran iş yeri ve meslektaşlarına yönelik özgeci davranış sergilemeye göreli olarak daha az gerek duydukları görülmektedir.

Katılımcı okul müdürlerinin sosyal/destek olma boyutuna ilişkin görüşlerinin puan ortalamaları $\bar{X} = 4.23$ ile $\bar{X} = 3.00$ arasında değişim göstermektedir. Buna göre, okul müdürlerinin sosyal/destek olma davranışını bazen sergilediklerini düşündükleri görülmektedir. İlgili ölçek maddeleri incelendiğinde madde 32 (“Boş zamanlarımda herhangi bir beklenti içine girmeksizin, üst amirlerime de yardım ederim.”) haricinde diğer maddeler, okul müdürlerinin fiili olarak yapılacak sosyal/destek olma davranışlarından ziyade önerilerde bulunmayı tercih ettiklerini göstermektedir. Madde 32’de ise destek davranışı, diğer maddelerin aksine öneride bulunmaktan öte bir eylemde bulunmaya yöneliktir. Maddeler arasındaki bu tutum farklılığı ise destek olunacak muhatabın meslektaş değil amir olmasından kaynaklanabilir.

Araştırma bulgularında medeni durum, doğum sırası ve eğitim durumu değişkenleri ile özgeci davranış arasında anlamlı farklılık tespit edilememiştir ($p > .05$).

Katılımcıların özgeci davranışları sergileme düzeyleri ile ilgili görüşlerinin yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini saptamak için alt boyutlara ilişkin toplam puanlara uygulanan t-testi sonuçlarına Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2.

Okul müdürlerinin sergiledikleri özgeci davranışların yaş değişkenine göre t-testi sonuçları

Boyutlar	Grup	n	\bar{X}	Ss	sd	t	p
Hayırseverlik/Bağışta Bulunma	29-45 Yaş	139	28.53	5.19	237	.600	.549
	46 ve Üzeri Yaş	100	28.93	4.85			
Yardımseverlik	29-45 Yaş	139	83.79	7.90	237	3.025	.003
	46 ve Üzeri Yaş	100	87.04	8.56			
Sosyal/Destek Olma	29-45 Yaş	139	19.57	3.96	237	1.330	.185
	46 ve Üzeri Yaş	100	18.87	4.15			

Tablo 2’de de görüldüğü gibi, okul müdürlerinin sergiledikleri yardımseverlik davranışı yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t(237) = 3.025$; $p < .05$]. 46 yaş ve üzeri okul müdürlerinin sergiledikleri yardımseverlik davranışının düzeyi, 29-45 yaş arası olan okul müdürlerine oranla daha yüksektir. Bu bulgu, özgeci davranış alt boyutu olan yardımseverlik davranışı ile yaş değişkeni arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Katılımcıların yöneticilik kıdemi değişkenine göre özgeci davranışları sergileme düzeyine yönelik görüşlerinin ANOVA analizi sonuçlarına Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3.

Yöneticilik kıdemi değişkenine göre okul müdürlerinin özgeci davranışları sergileme düzeyi

Boyutlar	Grup	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
Hayırseverlik/ Bağışta Bulunma	0-10 Yıl	141	28.34	5.25	2:236	1.455	.235	
	11-20 Yıl	65	28.80	4.45				
	21 Yıl Üstü	33	30.00	5.17				
Yardımseverlik	0-10 Yıl	141	84.26	7.88	2:236	4.697	.010	1-3
	11-20 Yıl	65	85.06	6.53				
	21 Yıl Üstü	33	89.12	11.78				
Sosyal/Destek Olma	0-10 Yıl	141	19.49	4.17	2:236	.509	.509	
	11-20 Yıl	65	18.90	3.53				
	21 Yıl Üstü	33	19.09	4.53				

Tablo 3’e göre okul müdürlerinin yardımseverlik boyutunda özgeci davranışları sergileme düzeyine ilişkin görüşleri [$F(2:236) = 4.697$; $p < .05$] yöneticilik kıdemi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla uygulanan Scheffe testi sonucuna göre 0-10 yıl aralığında yöneticilik kıdemleri olan okul müdürleri ($\bar{X} = 84.26$) 11-20 yıl arası ($\bar{X} = 85.06$) ve 21 yıl ve üzeri ($\bar{X} = 89.12$) yöneticilik kıdemleri olan okul

müdürlerine göre yardımseverlik davranışını daha az sergilemektedir. Bu durum, okul müdürlerinin yöneticilikte geçirdikleri süre arttıkça özgüvenlerinin artması ile açıklanabilir. Özgüveni artan ve yöneticilik süreleri boyunca kendini kanıtlamış olan yönetici, rekabet duygusundan sıyrılarak çevresiyile bilgi ve becerilerini paylaşabilmektedir.

Okul Müdürlerinin Beş Faktör Kişilik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında öncelikle okul müdürlerinin beş faktöre dayalı baskın kişilik özelliklerine yönelik ortalama, standart sapma puanlarına yer verilmiştir. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin, beş faktöre dayalı baskın kişilik özellikleri incelendiğinde, en yüksek puanı uyumluluk ($\bar{X} = 4.29$) boyutundan, en düşük puanı ise duygusal tutarsızlık ($\bar{X} = 2.15$) boyutundan almış oldukları görülmektedir. Uyumluluk boyutundan alınan puanı sırasıyla özdenetim ($\bar{X} = 4.28$), dışadönüklük ($\bar{X} = 3.86$) ve deneyime açıklık ($\bar{X} = 3.10$) takip etmektedir. Elde edilen bu bulgular Yıldızoğlu ve Burgaz'ın (2014) yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir.

Araştırma bulgularında yaş ve yöneticilik kıdemi ile beş faktöre dayalı kişilik özellikleri arasında anlamlı fark çıkmadığı görülmüştür ($p > .05$). Katılımcıların baskın kişilik özellikleri ile ilgili görüşlerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini saptamak için uygulanan t-testi analizi sonuçlarına Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4.

Medeni durum değişkenine göre okul müdürlerinin beş faktöre dayalı kişilik özellikleri

Boyutlar	Grup	n	\bar{X}	Ss	sd	t	p
Dışadönüklük	Evli	204	31.19	5.42	237	1.592	.113
	Bekâr	35	29.57	6.42			
Uyumluluk	Evli	204	38.78	3.95	237	1.016	.311
	Bekâr	35	38.05	3.82			
Özdenetim	Evli	204	38.79	6.32	237	1.488	.138
	Bekâr	35	37.11	5.30			
Duygusal Tutarsızlık	Evli	204	16.89	5.14	237	2.690	.008
	Bekâr	35	19.45	5.54			
Deneyime Açıklık	Evli	204	39.27	6.15	237	.866	.387
	Bekâr	35	40.22	5.09			

Tablo 4'e göre medeni durum değişkeni, okul müdürlerinin beş faktöre dayalı baskın kişilik özellikleri arasında yer alan duygusal tutarsızlık boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir [$t(237) = 2.690; p < .05$]. Buna göre, evli olan okul müdürleri ($\bar{X} = 16.89$), bekâr olan okul müdürlerine ($\bar{X} = 19.45$) göre duygusal olan daha tutarlıdır. Sağlıklı bir evlilik yaşantısının insan yaşamına getirmiş olduğu düzen ve duygusal doyum düşünülürse bu sonuç hiç de şaşırtıcı değildir.

Katılımcıların baskın kişilik özellikleri ile ilgili görüşlerinin doğum sırası değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini saptamak için uygulanan ANOVA analizi sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5.

Doğum sırası değişkenine göre okul müdürlerinin beş faktöre dayalı kişilik özellikleri

Boyutlar	Grup	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark (Scheffe)
Dışadönüklük	İlk Çocuk	69	29.40	4.97	2:236	5.066	.007	1-3
	Ortanca Çocuklar	100	31.04	5.65				
	Son Çocuk	70	32.37	5.76				
Uyumluluk	İlk Çocuk	69	37.89	4.02	2:236	2.398	.093	
	Ortanca Çocuklar	100	38.76	3.75				
	Son Çocuk	70	39.34	4.02				
Özdenetim	İlk Çocuk	69	37.62	4.70	2:236	1.394	.250	
	Ortanca Çocuklar	100	38.62	7.29				
	Son Çocuk	70	39.37	5.74				
Duygusal Tutarsızlık	İlk Çocuk	69	18.13	4.94	2:236	1.347	.262	
	Ortanca Çocuklar	100	16.81	5.12				
	Son Çocuk	70	17.08	5.74				
Deneyime Açıklık	İlk Çocuk	69	38.28	5.88	2:236	2.036	.133	
	Ortanca Çocuklar	100	39.56	6.31				
	Son Çocuk	70	40.31	5.60				

Tablo 5'e göre doğum sırası değişkeni okul müdürlerinin beş faktöre dayalı baskın kişilik özellikleri arasında dışadönüklük boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir [$F(2:236) = 5.066$; $p < .05$]. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için uygulanan Scheffe testi sonucuna göre son doğan çocuk olan okul müdürleri ($\bar{X} = 32.37$), ilk doğan çocuk olan okul müdürlerine ($\bar{X} = 29.40$) göre daha dışadönüktür. Bu sonuç, Türk toplumunda en küçük çocuklara daha toleranslı davranılması ile ilişkili olabilir.

Katılımcıların baskın kişilik özellikleri ile ilgili görüşlerinin eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini saptamak için uygulanan ANOVA analizi sonuçlarına Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6.

Eğitim durumu değişkenine göre okul müdürlerinin beş faktöre dayalı kişilik özellikleri

Boyutlar	Grup	n	\bar{X}	Ss	Sd	F	p	Anlamlı Fark (Dunnett C)
Dışadönüklük	Önlisans	13	28.30	6.06	2:236	4.568	.011	2-3
	Lisans	150	30.47	5.87				
	L.üstü	76	32.36	4.61				
Uyumluluk	Önlisans	13	39.07	3.22	2:236	.227	.758	
	Lisans	150	38.78	3.89				
	L.üstü	76	38.42	4.15				
Özdenetim	Önlisans	13	38.61	3.47	2:236	.191	.826	
	Lisans	150	38.36	6.78				
	L.üstü	76	38.90	5.35				
Duygusal Tutarsızlık	Önlisans	13	18.00	4.84	2:236	.774	.462	
	Lisans	150	17.51	5.29				
	L.üstü	76	16.67	5.30				
Deneyime Açıklık	Önlisans	13	37.23	3.67	2:236	3.338	.037	1-3
	Lisans	150	38.92	6.33				
	L.üstü	76	40.76	5.46				

Tablo 6'ya göre eğitim durumu değişkeni okul müdürlerinin beş faktöre dayalı baskın kişilik özellikleri arasında dışadönüklük boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir [$F(2:236) = 4.568$; $p < .05$]. Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için uygulanan Dunnett C testi sonucuna göre

yüksek lisans mezunu olan okul müdürleri ($\bar{X} = 32.36$), lisans mezunu olan ($\bar{X} = 30.47$) ve önlisans mezunu olan ($\bar{X} = 28.30$) okul müdürlerine göre daha dışadönüktür. Benzer şekilde eğitim durumu değişkeni, okul müdürlerinin beş faktöre dayalı baskın kişilik özellikleri arasında deneyime açıklık boyutunda da anlamlı farklılık göstermektedir [$F(2:236) = 3.338$; $p < .05$]. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Dunnett C testi sonucuna göre yüksek lisans mezunu olan okul müdürleri ($\bar{X} = 40.76$), lisans mezunu olan ($\bar{X} = 38.92$) ve önlisans mezunu olan ($\bar{X} = 37.23$) okul müdürlerine göre daha fazla deneyime açıktır.

Okul Müdürlerinin Sergiledikleri Özgeci Davranışlar ile Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Özgeci davranış alt boyutları ile beş faktöre dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişkiye yönelik elde edilen istatistiksel veriler Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7.

Okul müdürlerinin özgeci davranışları sergileme sıklığı ile beş faktöre dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişki

Boyutlar		Dışadönüklük	Uyumluluk	Özdenetim	Duygusal Tutarsızlık	Deneyime Açıklık
Yardıms severlik	r	.17	.23	.19	-.14	.24
	p	.006	.000	.002	.021	.000
	N	239	239	239	239	239
Hayırseverlik/Bağışta Bulunma	r	.35	.20	.10	-.21	.25
	p	.000	.002	.101	.001	.000
	N	239	239	239	239	239
Sosyal/ Destek Olma	r	.18	.28	.15	-.14	.22
	p	.004	.000	.015	.027	.000
	N	239	239	239	239	239

Tablo 7 incelendiğinde özgeci davranış alt boyutu olan yardıms severlik ile beş faktöre dayalı kişilik özelliği olan dışadönüklük ($r = .17$, $p < .05$), uyumluluk ($r = .23$, $p < .05$), özdenetim ($r = .19$, $p < .05$), deneyime açıklık ($r = .24$, $p < .05$) arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Özgeci davranış alt boyutu olan yardıms severlik ile beş faktöre dayalı kişilik özelliği olan duygusal tutarsızlık arasında oldukça düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.14$, $p < .05$).

Özgeci davranış alt boyutu olan hayırseverlik ile beş faktöre dayalı kişilik özelliği olan dışadönüklük arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .35$, $p < .05$). Bu bulgudan yola çıkılarak dışadönüklük kişilik özelliğine sahip olma oranı arttıkça, hayırseverlik/bağışta bulunma davranışının görülme olasılığının da arttığı söylenebilir. Dışadönük insanlarda bulunan insancıl bakış açısının bu sonuçta etkili olduğu düşünülebilir. Özgeci davranış alt boyutu olan hayırseverlik ile beş faktöre dayalı kişilik özelliği olan uyumluluk ($r = .20$, $p < .05$) ve deneyime açıklık ($r = .25$, $p < .05$) arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Özgeci davranış alt boyutu olan hayırseverlik ile beş faktöre dayalı kişilik özelliği olan duygusal tutarsızlık arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.21$, $p < .05$). Özgeci davranış alt boyutu olan sosyal/destek olma ile beş faktöre dayalı kişilik özelliği olan dışadönüklük ($r = .18$, $p < .05$), uyumluluk ($r = .28$, $p < .05$), özdenetim ($r = .15$, $p < .05$) ve deneyime açıklık ($r = .22$, $p < .05$) arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Özgeci davranış alt boyutu olan sosyal/destek olma ile beş faktöre dayalı kişilik özelliği olan duygusal tutarsızlık arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = -.14$, $p < .05$).

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre beş faktöre dayalı dışadönüklük, uyumluluk, özdenetim ve deneyime açıklık özelliği arttıkça özgeciliğe yönelik yardıms severlik davranışının da arttığı söylenebilir. Benzer şekilde beş faktöre dayalı dışadönüklük, uyumluluk, özdenetim ve deneyime

açıklık özelliği arttıkça özgeciliğe yönelik sosyal/destek olma davranışları da artmaktadır. Dışadönüklük, uyumluluk ve deneyime açıklık kişilik özelliği ile hayırseverlik/bağışta bulunma davranışı da daha sık gözlenmektedir. Özgeci davranışın tüm alt boyutları ile duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ise ters orantılıdır. Başka bir ifadeyle, duygusal tutarsızlık kişilik özelliği arttıkça özgeci davranışların gösterilme sıklığının düştüğü söylenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, Ankara ili merkez ilçelerine bağlı temel eğitim okullarında görevli okul müdürlerinin özgeci davranışları ile beş faktöre dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu sebeplerle özgeci davranış ve kişilik arasındaki ilişkileri de açıklamaya yönelik olarak, yapının dinamiklerini anlamaya olanak sunacak ve yeni perspektifler sağlayacak olan bu çalışmanın problemi, Ankara ili kamu temel eğitim okullarında görev yapan okul müdürlerinin sergiledikleri özgeci davranışlar ile 5FKM'ne dayalı kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin ne olduğudur. Araştırmada nicel yöntem kullanılmıştır ve ilişkisel tarama modelindedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre okul müdürlerinin en fazla sergiledikleri özgeci davranış, yardımseverlik davranışdır. Ardından sosyal/destek olma ve hayırseverlik/bağışta bulunma davranışı gelmektedir. Alanyazında okul müdürlerinin özgeci davranış düzeyini belirlemeye yönelik bir araştırmaya rastlanmazken, eğitim ortamının bir diğer paydaşı olan öğretmenlerin özgeci davranışlarını belirlemeyi amaçlayan araştırmalar dikkati çekmektedir (Yavuzer, vd., 2006; Mutafçılar, 2008; Onatır, 2008; Karadağ ve Mutafçılar, 2009). Bu bağlamda Karadağ ve Mutafçılar (2009) da araştırmalarında ilk ve ortaöğretim okulu öğretmenlerinin özgecilik düzeylerini belirlemeyi amaçlamış ve bu araştırmadan elde edilen bulgularla benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Buna göre, öğretmenlerin en fazla sergiledikleri özgecilik davranışları yardımseverliktir. Yardımseverlik davranışını sosyal sorumluluk/paylaşma davranışları izlerken, bağışta bulunma özgeci davranışının diğerlerine göre daha seyrek sergilendiği bulgulanmıştır. Sonuçların bu kadar benzer oluşu, temelde okul müdürlerinin de öğretmen kökenli olmaları ve öğretmenlerle aynı örgüt ortamının paydaşları olmalarından kaynaklanabilir.

Elde edilen bulgular ışığında okul müdürlerinin sergiledikleri yardımseverlik davranışı yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. 46 yaş ve üzeri okul müdürlerinin sergiledikleri yardımseverlik davranışının düzeyi, 29-45 yaş arası olan okul müdürlerine oranla daha yüksektir. Yaş değişkeninin özgecilik üzerindeki etkisi farklı meslek grupları üzerinden de araştırılmış ve farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bazı araştırma sonuçları bu bulguyu desteklerken (Krebs, 1970; Collins ve Getz, 1976; Berndt, 1985; Chou, 1998; Mutafçılar, 2008; Ümmet, 2012), bazılarında ise yaş değişkeni ile özgeci davranış arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır (Ak, 2013; Ekşi, Sayın ve Çelebi-Çiğdem, 2016). Bu çalışmadan elde edilen bulgular ışığında yardımseverlik özgeci davranışının 46 yaş ve üzeri okul müdürlerinde 29-45 yaş arası olan okul müdürlerinde daha yüksek oluşu, yıllar içinde artan deneyim, kariyere dönük kişisel hırslardan giderek uzaklaşma, olgunlaşma ve edinilen tecrübelerin paylaşılması isteğiyle açıklanabilir.

Araştırmaya katılan müdürler arasında 21 yıl ve üzerinde yöneticilik yapmış olan okul müdürleri 0-10 ve 11-20 yıl yöneticilik yapmış olan okul müdürlerine göre daha sık yardımseverlik davranışını sergilemektedir. Bu bulgu da yaş değişkeninden edilen bulguyu destekler niteliktedir. Artan yöneticilik süresi yaşla doğru orantılıdır. Doğal olarak elde edilen sonuçlar da birbirini destekler niteliktedir. Karadağ ve Mutafçılar'ın (2009) öğretmenlerle yürüttüğü çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre, öğretmenlerin kıdemi arttıkça, sergilemekte oldukları özgeci davranışların da sergilenme sıklığı artmaktadır. Bu sonuç, yıllar içinde edinilen mesleki doygunlukla birlikte sosyal sorumluluk projeleri, bildiklerini ve deneyimlerini paylaşma isteğinden kaynaklanmakta olabilir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre okul müdürlerinin baskın kişilik özellikleri incelendiğinde ilk sırada uyumluluk kişilik özelliği yer almaktadır. En az sergiledikleri kişilik özelliği ise duygusal tutarsızlıktır. Okul müdürleri kendilerini özgüveni yüksek, girişken, aktif, konuşkan ve iletişim becerileri yüksek; hoşgörülü ve alçakgönüllü; sorumluluk sahibi, düzenli, planlı ve çalışkan;

duygusal olarak dengeli, tutarlı ve stresle kolay baş eden; sanat, müzik ve edebiyatta ilgili, estetik algısı yüksek, düşünmeyi ve fikir üretmeyi seven, yeniliklere açık bireyler olarak tanımlanmışlardır. Okul müdürlerinin kişilik özellikleri farklı araştırmacılar tarafından da merak konusu olmuştur (Mcgrattan, 1997; Çağlar, Yakut, Karadağ, 2005; Korkmaz, 2006; Garcia, 2013; Adeniye, 2014; Garcia, Duncan, Carmody-Bubb ve Ree, 2014; Yıldızoğlu ve Burgaz, 2014; Yıldırım ve Ada, 2015, 2017). Bu araştırmadan elde edilen bulgularla benzer şekilde Yıldırım ve Ada (2015) tarafından Erzurum örneğinde gerçekleştirilen bir çalışmada okul müdürlerinin algıladıkları kişilik özelliklerinde yine ilk sırayı uyumluluk, ikinci sırayı özdenetim, son sırayı ise duygusal tutarsızlık almaktadır. Garcia (2013) tarafından yürütülen çalışmadan elde edilen bulgular da bu çalışmayla tamamen örtüşür şeklindedir. Buna göre, okul müdürlerinin algıladıkları kişilik özellikleri, puan ortalamaları en yüksekten en düşüğe doğru uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık, dışadönüklük ve duygusal denge olarak sıralanmaktadır. Görüldüğü gibi gerek yurt içinde gerekse yurt dışında okul müdürleri, yaptıkları işin gereği olarak sergilemekle yükümlü oldukları kişilik özelliklerini, kültürel farklılık olmaksızın, kendilerinde var olduğunu varsayarak araştırma sonuçlarına yön vermişlerdir. Ancak, bu araştırmalarda kullanılan ve kişilik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan ölçekler, yanıtlayan kişilerin öznel yargılarından oluşmaktadır. Bu nedenle, okul müdürlerinin kendi kişiliklerini ortaya koymaya yönelik bu algılarının, öğretmenler, öğrenciler ve veliler tarafından ne ölçüde karşıladığı ayrıca önemlidir.

Araştırmanın sonuçlarına göre evli olan okul müdürleri bekâr olan okul müdürlerine göre duygusal olarak daha tutarlıdır. Mutlu bir evliliğin bireylerin genel mutluluğu ile yakından ilişkili olduğu, evlilikte yaşanan uyumsuzluğun ise bireyi olumsuz yönde etkilediği açıktır (Koydemir, Selşik ve Tezer, 2005). Bu çalışmadan elde edilen sonuçları destekler şekilde, duygusal tutarsızlık kişilik özelliğinin eşler arası uyumu yordayan en belirgin kişilik özelliği olduğu araştırmalar ile ortaya konmuştur (Botwin, Buss ve Schakelford, 1997). Buna göre, evli olan okul müdürlerinin duygusal olarak daha tutarlı oluşu anlaşılır bir durumdur.

Doğum sırası, okul müdürlerinin beş faktöre dayalı baskın kişilik özellikleri arasında dışadönüklük boyutunda farklılık yaratmaktadır. Buna göre, son doğan çocuk olan okul müdürleri ilk doğanlara göre daha dışadönüktür. Benzer şekilde Dixon, Reyes, Leppert ve Pappas'a (2008) göre de doğum sırası dışadönüklük kişilik boyutunda son doğan çocukların lehine farklılık göstermektedir. Öyle ki bir aile büyüdükçe, aktivite düzeyi, üyeleri arasındaki etkileşimler ve aile içindeki canlılık artar. Bu durum da son doğan çocukların daha dışadönük olmasına neden olur. Sulloway'e (1995) göre ise ilk doğan çocukların, atılganlık ve baskınlık özelliğini vurgulayan dışadönüklük (extraversion) üzerinden daha yüksek puanlar almaları gerekmektedir. Fakat Solloway (1995) çalışmasında aynı zamanda, dışadönüklük kişilik özelliğinin doğum sırası değişkeni üzerinden yapılan değerlendirmesinde alanyazında çekişmeler olduğunu ifade etmektedir. Elde edilen bulgular üzerindeki bu farklılıklar kültürel değişkenlerden kaynaklı olabilir. Okul müdürlerinin doğum sırasının dışadönüklük kişilik özelliği açısından yarattığı farklılık, okul müdürlerinin görevlendirilmesinde herhangi bir önem taşımaya da yapının dinamiklerini anlamlandırmada fayda sağlayabilir.

Ayrıca okul müdürlerinin eğitim durumu da beş faktöre dayalı baskın kişilik özellikleri arasında dışadönüklük ve deneyime açıklık boyutunda anlamı farklılık göstermektedir. Buna göre, yüksek lisans mezunu olan okul müdürleri, lisans ve önlisans mezunu olan okul müdürlerine göre daha dışadönük ve deneyime açıktır. Kaşlı ve Aytemiz-Seymen (2010) de yürüttükleri çalışmada, bu çalışmadan elde edilen sonuçlarla örtüşür şekilde, deneyime açıklık kişilik özelliği ile eğitim durumu arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki saptamıştır. Bu çalışmadan elde edilen bulgularla benzer şekilde Deniz ve Kesicioğlu (2012) da eğitim düzeyinin dışadönüklük kişilik özelliğiyle anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki içinde olduğunu tespit etmiştir. Korkmaz'ın (2006) da belirttiği gibi, yönetim görevinde olan kişilerin dışadönüklük kişilik özelliğini sergilemeleri, bireylerin başarısı için ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle okul müdürlerinin seçiminde ve göreve devam kararlarının alınmasında lisansüstü eğitim almış olma belirleyici bir koşul olarak değerlendirilebilir. Ülkemizde, okul müdürlerinin atamasına ilişkin yönetmelikte, yönetim alanında lisansüstü eğitim almış olmak ilave alınacak olan puanla desteklenmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme, 2018). Bu uygulamanın, ilave alınacak puandan ziyade bir koşul olarak değerlendirilmesi, özellikle dışadönüklük kişilik özelliğinin girişken (McCrae ve Costa, 1985; Somer, Korkmaz ve Tatar, 2002; Lazaridou ve

Beka, 2014) ve deneyime açıklık kişilik özelliğinin ise vizyoner doğası (McCrae ve Costa, 1985, 1997) düşünüldüğünde, eğitim ortamlarının geleceği açısından önemli olduğu açıktır.

Bazı kişilerin diğerlerine göre daha fazla özgeci davranışlar sergilemesi, özgeciliğin bir kişilik özelliği olabileceğini akla getirmektedir. Özgecilik konusunda yapılan pek çok çalışma (Rushton vd., 1981; Carlo vd., 1991; Ashton vd., 1998; Bierhoff ve Rohmann, 2004), benzer şekilde özgeci davranış ve kişilik arasında bir ilişki olduğu noktasına varmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı sonuçlara göre ise beş faktöre dayalı dışadönüklük, uyumluluk, özdenetim ve deneyime açıklık özelliği arttıkça özgeciliğe yönelik yardımseverlik, sosyal/destek olma, hayırseverlik/bağışta bulunma davranışı da artmaktadır. Özgecilik, başka bir çalışmada da dışadönük kişilikle bağlantılı olarak ele alınmıştır. London ve Bower'a (1968) göre özgecilik, özsaygı, kişisel olgunluk ve muhtemelen ruh sağlığı ile bağlantılıdır. Akıl hastalarıyla yapılan bir çalışmada, hastaların hastalık öncesi inceleme raporları dikkate alındığında, özgeci davranışların dışadönük kişilikle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Öyle ki, akıl sağlığı derecesi arttıkça, dışadönüklük ve özgecilik de artmaktadır. Haas vd.'nin (2015) elde ettiği bulgulara göre ise özgeci ve dışadönük insanlar, başkalarının duygularını algılamada ve tanımlamada (empati duymada), diğerlerine göre daha yeteneklidir. Bu çalışmada özetle, kişiliğin kişilerarası ve sosyal ilişkiler işlevini temsil eden dışadönüklük (extraversion) ve uyumluluğun (agreeableness), gelişmiş empati duygusu aracılığıyla birbiriyle bağlantılı olduğu bulgulanmıştır. Çalışmada ayrıca, uyumluluk kişilik özelliğine sahip bireylerin başkalarına karşılıksız yardım etme davranışından yüksek skor alması, onların özgeci bireyler olduğunu göstermiştir. Costa, McCrae ve Dye (1991) da uyumluluk kişilik özelliği ile dışadönüklüğü birbiriyle karşılaştırmıştır. Onlara göre uyumluluk, dışadönüklüğe göre daha fazla kişiler arası ilişkilere odaklıdır. Ayrıca uyumluluk özelliği kişinin kendini algılamasını, sosyal tutumlarını ve hayata yönelik dünya görüşünü şekillendirmeye yardımcı olur. Uyumluluk kişilik özelliğinin yüzü olarak ifade edilebilecek davranışlar ise güven (trust), dürüstlük (straightforwardness), özgecilik (altruism), uyumluluk (compliance), alçakgönüllülük (modesty), yumuşak başlılık (tender-mindedness) olarak ifade edilebilir. Özgeci davranışın tüm alt boyutları ile duygusal tutarsızlık kişilik özelliği ise ters orantılıdır. Başka bir ifadeyle, duygusal tutarsızlık kişilik özelliği arttıkça özgeci davranışların gösterilme sıklığı düşer. Özetle, araştırmacılar tarafından kişilik ve özgeci davranış arasındaki ilişkiler özelinde "özgeci kişilik" tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlama çalışmalarında özgecilik, uyumluluk (Costa vd., 1991; Ashton vd., 1998; Haas vd. 2015), dışadönüklük (London ve Bower, 1968; Haas vd. 2015) ve duygusal denge (Krebs, 1970; Ashton vd., 1998) kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Bulgulardan elde edilen sonuçlardan yola çıkarak özgeci davranışın gösterilme sıklığını arttırabilmek için yardımseverlik davranışını daha sık gösteren ileri yaşlardaki okul müdürleri ile daha genç olan okul müdürlerinin bir arada olabilecekleri, bilgi, beceri ve tutum paylaşımlarında bulunabilecekleri etkinliklere iş takviminde yer verilebilir. Lisansüstü eğitim almış olan okul müdürlerinin daha dışadönük ve deneyime açık olduğu görülmektedir. Bu sebeple okul müdürlerinin seçiminde ve göreve devam kararının verilmesinde, lisansüstü eğitim almış olma önemli bir ölçüt olarak ele alınabilir. Böylelikle okul ortamına yeni ufuklar açabilecek, diğer paydaşlarda heyecan ve istek yaratabilecek, yeni deneyimlere olanak sağlayabilecek okul müdürlerinin sayısı arttırılabilir. Okul müdürlerinin dışadönüklük, uyumluluk, özdenetim ve deneyime açıklık özelliği arttıkça özgeciliğe yönelik yardımseverlik davranışının da arttığı görülmektedir. Bu sebeple okul yöneticilerinin seçiminde uyumluluk, özdenetim, dışadönüklük ve deneyime açıklık kişilik özelliklerini sergilemeleri tercih sebebi olarak yer alabilir. Bu araştırma, Ankara ili temel eğitim okullarında görev yapan okul müdürlerinin kendi öznel yargılarıyla sınırlıdır. Okul yöneticilerin özgeci davranışları sergileme sıklıkları ve baskın kişilik özelliklerini belirlemede birlikte çalıştıkları öğretmen görüşleri alınabilir. Böylesi bir araştırmadan elde edilen bulgularla farklı sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

Adeniyi, W. O. (2014). Personality traits and administrative effectiveness of secondary school principals in Southwestern Nigeria. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 1(8), 198-206. DOI:10.14738/assrj.18.579

- Ak, K. (2013). *Üniversite öğrencilerinin özgecilik düzeylerinin yordayıcısı olarak yaşam amaçları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Akbaba, S. (1994). *Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Akdoğan, A. A. , Köksal, O. (2014). Aidiyet algısının örgütsel vatandaşlık davranışı üzerindeki etkisinde yöneticiye güvenin aracılık rolü. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 25-43.
- Ashton, M. C., Paunonen, S. V., Helmes, E. ve Jackson, D. N. (1998). Kin altruism, reciprocal altruism, and The Big Five Personality factors. *Evolution and Human Behavior*, 19, 243-255.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Benet-Martinez, V. ve John, O. P. (1998). Los cinco grandes across cultures and ethnic groups: Multitrait multimethod analyses of the big five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(3), 729-750.
- Berndt, T. J. (1985). Prosocial behavior between friends in middle childhood and early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 5, 307-317.
- Bierhoff, H. W. ve Rohman, E. (2004). Altruistic personality in the context of the empathy–altruism hypothesis. *European Journal of Personality*, 18, 351-365.
- Bolat, O. İ., Bolat, T. ve Seymen, O. A. (2009). Güçlendirici lider davranışları ve örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişkinin sosyal mübadele kuramından hareketle incelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 215-239.
- Botwin, M. D., Buss, D. M. ve Shackelford, T. K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality*, 65, 107- 136.
- Bursalıoğlu, Z. (2012). *Eğitim yönetiminde teori ve uygulama*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, S. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: PegemA Yayınları.
- Carlo, G., Eisenberg, N., Troyer, D., Switzer, G. ve Speer, A. L. (1991). The altruistic personality: In what contexts is it apparent? *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(3), 450-458.
- Chou, K. L. (1998). Effects of age, gender, and participation in volunteer activities on the altruistic behavior of Chinese adolescents. *The Journal of genetic psychology*, 159(2), 195-201.
- Collins, W. A. ve Getz, S. K. (1976). Children's social responses following modeled reactions to provocation: Prosocial effects of a television drama. *Journal of Personality*, 44(3), 488-500.
- Çağlar, A., Yakut, Ö. ve Karadağ, E. (2005). İlköğretim okulu müdürlerinin öğretmenler tarafından algılanan kişilik özellikleri ve liderlik davranışları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(1), 61-80.
- Demircan, S. (2006). *Özel sektördeki yöneticilerin ve çalışanların bağlanma stilleri, kontrol odağı, iş doyumunu ve beş faktör kişilik özelliklerinin araştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Deniz, Ü. ve Kesicioğlu, O. S. (2012). Okul öncesi öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(2), 1-13.
- Dixon, M. M., Reyes, C. J., Leppert, M. F. ve Pappas, L. M. (2008). Personality and birth order in large families. *Personality and Individual Differences*, 44, 119–128.
- Ekşi, H., Sayın, M. ve Demir-Çelebi, Ç. (2016). Üniversite öğrencilerin özgecilik ve otantiklik seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(32), 79-102.
- Girgin, B. (2007). *Beş Faktör Kişilik Modeli' nin işyerinde duygusal tacize (mobbing) etkileri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Garcia, M. (2013). *You have what? Personality traits that predict leadership styles for elementary administrators*. (Doktora tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından 30.07.2019 tarihinde erişildi. (UMI No. 1508394042)
- Garcia, M., Duncan, P., Carmody-Bubb, M. ve Ree, M. J. (2014). You have what? Personality! Traits that predict leadership styles for elementary principals. *Psychology*, 5, 204-212.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative "description of personality": The Big-five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(6), 1216-1229.

- Gönül, Ö. A. (2013). *Örgütsel çatışma çözme yöntemleri: A tipi kişilik, kontrol odağı ve özgeci davranış*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Haas, B. W., Brook, M., Remillard, L., Ishak, A., Anderson, I. W. ve Filkovski, M. M. (2015). I know how you feel: the warm-altruistic personality profile and the empathic brain. *PLoS ONE* 10(3): e0120639. doi:10.1371/journal.pone.0120639.
- Hill, K. A., Hewitt, C. ve Jackson, K. (1985). *Sociometric status and sex differences in children's friendship preferences*. Annual Convention of the American Psychological Association' da sunulan bildiri, Los Angeles.
- Hogg, M. A., Vaughan, G. M. (2007). *Sosyal psikoloji* (Çev. Yıldız, İ. ve Gelmez, A.). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Kalaycı, Ş. (Ed.) (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karadağ, E. ve Mutaçlılar, I. (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 41-70.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaşlı, M. ve Aytemiz-Seymen, O. (2010). Kişilik özellikleri, lider-üye etkileşimi ve tükenmişlik ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 109-122.
- Korkmaz, M. (2006). Okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile liderlik stillerinin arasındaki ilişki. *Educational Administration: Theory and Practice*, 46, 199-226.
- Koydemir, S., Selşik, Z. E. ve Tezer, E. (2005). Evlilik uyumu ve mükemmeliyetçilik boyutları arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 65-74.
- Krebs, D. L. (1970). Altruism- An examination of the concept and a review of the literature. *Psychological Bulletin*, 73(4), 258-302.
- Krebs, D. L. (1975). Empathy and altruism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 32(6), 1134-1146.
- Mcgrattan, R. J. (1997). *The relationship between personality traits and transformational leadership among North Carolina elementary public school principals*. Unpublished doctoral dissertation, East Tennessee State University, USA.
- Lazaridou, A. ve Beka, A. (2014). Personality and resilience characteristics of Greek primary school principals. *Educational Management Administration & Leadership*, 1, 1-20.
- McCrea, R. R. ve Costa, P. T. (1985). Updating Norman's "Adequate Taxonomy": Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(3), 710-721.
- McCrea, R. R. ve Costa, P. T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American psychologist*, 52(5), 509-516.
- McCrea, R. R. ve John, O. P. (1992). An introduction to the Five-Factor Model and its applications. *Journal of Personality*, 60(2), 175-215.
- Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği (2018, 21 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 30455). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180621-8.htm>.
- Mutaçlılar, I. (2008). *Özgecilik kavramının tarihsel gelişimi ve öğretmen özgeciliği üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Onatır, M. (2008). *Öğretmenlerde özgecilik ile değer tercihleri arasındaki ilişki*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Kaan Kitabevi, 5. Baskı, 633.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Paine, J. B. ve Bachrach, D. G. (2000). Organizational citizenship behaviors: A critical review of the theoretical and empirical literature and suggestions for future research. *Journal of Management*, 26(3), 513-563.
- Rushton, J. P., Chrisjohn, R. D., & Fekken, G. C. (1981). The altruistic personality and the self-report altruism scale. *Personality and individual differences*, 2(4), 293-302.
- Sevi, E. S. (2009). *Psikobiyolojik Kişilik Modeli ve Beş Faktör Kişilik Kuramı: Mizaç ve Karakter Envanteri (TCI) ile Beş Faktör Kişilik Envanterinin (5FKE) karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Sezgin, F. (2005). Örgütsel vatandaşlık davranışları: Kuramsal bir çözümleme ve okul açısından bazı çıkarımlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 317-339.

- Somer, O., Korkmaz, M., Tatar, A. (2002). Beş Faktör Kişilik Envanteri'nin geliştirilmesi-1: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33.
- Sulloway, F. J. (1995). Birth order and evolutionary psychology: A meta-analytic overview. *Psychological Inquiry*, 6, 75-80.
- Sümer, N., Lajunen, T. ve Özkan, T. (2005). Big five personality traits as the distal predictors of road accident involvement. *Traffic and Transport Psychology*, 215-227.
- Ümmet, D. (2012). *Üniversite öğrencilerinde özgecilik davranışının transaksyonel analiz ego durumları ve yaşam doyumu bağlamında incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yaman, F. (2013). Tüketici davranışı olarak özgeciliğin incelenmesi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 79-92.
- Yavuzer, H., Gazioğlu, E. İ., Yıldız, A., Demir, İ., Meşeci, F., vd. (2006). Öğretmen özgeciliği ölçeği: Geliştirme, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6(3), 947-972.
- Yelboğa, A. (2006). Kişilik özellikleri ve iş performansı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *"İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8(2), 196-217.
- Yıldırım, İ. ve Ada, Ş. (2015). Okul müdürlerinin kişilik özellikleri ve denetim odakları ile okul etkililiği arasındaki ilişki. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5), 113-130.
- Yıldırım, İ. ve Ada, Ş. (2007). Okul müdürlerinin kişilik özellikleri ve denetim odağı inançları öğretmenlerin iş doyumunu etkiler mi?. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 1473-1488.
- Yıldızoğlu, H. ve Burgaz, B. (2014). Okul yöneticilerinin beş faktör kişilik özellikleriyle çatışma yönetimi stili tercihleri arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 295-310.
- Yöntem, M. K. ve İlhan, T. (2013). Benlik kurguları ve otantikliğin özgecilik üzerindeki yordayıcı gücünün incelenmesi. *Turkish Studies - International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8), 2291-2302.